

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR Johanna Kallo, Linda Hamoonga

TITLE UNESCO ja koulutuksen eettinen tulevaisuus

YEAR 2022

VERSION Author's accepted manuscript

CITATION Johanna Kallo, Linda Hamoonga 2022, UNESCO ja koulutuksen eettinen tulevaisuus. Futura 41 (2), s. 60-63.

UNESCO ja koulutuksen eettinen tulevaisuus

Johanna Kallo ja Linda Hamoonga

Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO julkaisi marraskuussa 2021 tulevaisuusraportin *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Raportti on noin 180-sivuinen kokonaisuus, joka käsittelee koulutuksen globaaleja kehityslinjoja, koulutuksen nykyisiä haasteita ja inhimillisen toiminnan mahdollisuuksia koulutuksen uudistamiseksi tulevaisuudessa. Sen lähtökohta on, että koulutuksen on uudistuttava, jotta jäsenmaat kykenisivät yhteisvoimin hidastamaan ilmastonmuutosta ja etsimään ratkaisuja syveneviin yhteiskunnallisiin ja globaaleihin haasteisiin. Ratkaisuksi ehdotetaan uudenlaista yhteiskuntasopimusta, jota ohjaa jaettu visio koulutuksen merkityksestä. Visiolla viitataan yhteiseen ymmärrykseen siitä, että koulutus on ihmiskunnan keskeisin keino vaikuttaa myönteisten kehityskulkujen toteutumiseen, eli rauhanomaisen, oikeudenmukaisen ja kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen globaalisti ja pitkällä aikavälillä.

Tässä puheenvuorossa perehdymme raportin sisältöön ja tuomme keskusteluun joitakin raportin ydinajatuksia. Pohdimme ensin raportissa esitettyjä menneisyyden lupauksia ja näkemyksiä koulutuksen mahdollisuuksista. Tämän jälkeen tarkastelemme sen ehdotuksia koulutuksen uudistamiseksi. Kiinnitämme erityistä huomiota eettisyyteen, jossa tulevaisuuden vaihtoehtojen arviointi palautuu kysymyksiin siitä, minkälaisia tulevaisuuksia pidetään toivottavina, ja kenen tavoitteita ne ensisijaisesti palvelevat. Pohdimme tähän liittyen raportin haasteita, kuten ratkaisuksi esitetyn yhteiskuntasopimuksen määrittelemättömyyttä ja monitulkintaisia ilmaisuja markkinatoimijoiden roolista koulutussektorilla.

Menneisyyden lupaukset ja koulutuksen mahdollisuudet

UNESCO kuvaa tulevaisuusraporttinsa *Reimagining our futures together: A new social contract for education* (2021) syntyneen kahden vuoden dialogin ja yhteistyön tuloksena. Julkaisun jälkeen järjestö on tiedottanut raportista aktiivisesti eri medioissa, ja kansainväliset seminaarit ovat tuoneet toimijoita yhteen keskustelemaan raportin keskeisistä sisällöistä. Käsillä oleva julkaisu on tuorein koulutuksen tulevaisuutta käsittelevistä raporteista (UNESCO, 1972; 1996; 2015; 2021; Morin, 1999). Tutkimukset näistä tulevaisuusjulkaisuista ovat olleet yllättävän vähäisiä, vaikka järjestön toimintaa on muuten tutkittu laajasti (ks. Coleman & Jones, 2005; Biesta, 2021).

Reimagining our futures together: A new social contract for education (UNESCO, 2021) kuvailee viimeisen puolen vuosisadan saavutuksia koulutussektorilla myönteisesti, mutta toteaa samalla monien koulutuslupausten odottavan yhä lunastustaan. Maapallon väestöluku on kaksinkertaistunut vuoden 1970 jälkeen, ja koulutukseen osallistuminen on noussut kaikilla koulutusasteilla. Sitkeä köyhyys ja kasvava epätasa-arvo yhteiskuntien sisäisesti ja globaalisti ovat kuitenkin heikentäneet pääsyä laadukkaaseen opetukseen, mikä puolestaan ilmenee merkittävinä eroina lukutaidossa ja koulutuksesta valmistumisessa.

Raportissa todetaan, kuinka köyhyys ja epätasa-arvo johtavat syrjäytymiseen. Sukupuolten väliset erot koulutukseen pääsyssä ovat yhä merkittäviä erityisesti Afrikassa. Inklusiivisen politiikan puuttuessa vammaisten lasten ja nuorten opetus on heikkoa monilla alueilla kautta maailman. Alkuperäiskansat ja etniset vähemmistöt kohtaavat jatkuvasti ongelmia pääsyssä laadukkaaseen opetukseen, samalla kun niihin kohdistuu syrjintää ja sulauttamispyrkimyksiä valtaväestöön. Näistä ongelmista johtuen raportissa tullaan johtopäätökseen, että jäsenmaat ovat toistaiseksi epäonnistuneet tavoitteessaan taata universaali oikeus koulutukseen.

Tulevaisuuteen ja inhimillisen toiminnan vaikutusmahdollisuuksiin suhtaudutaan ongelmista huolimatta myönteisin odotuksin. Ilmastonmuutokseen perehdyttävää opetusta (climate change education) ja vihreiden taitojen (green skills) opettelua olisi kehitettävä osallistavaan suuntaan. Lyhyen aikavälin oppimissaavutusten tavoittelusta ja mittaamisesta tulisi siirtyä uudenlaiseen pitkän aikavälin ajatteluun. Koulutuksen merkitys digiteknisiin taitoihin perehdyttämisessä nähdään merkittävänä nyt ja tulevaisuudessa. Raportin mukaan digitaalisen viestinnän teknologioiden hyvä hallinta tukee oppilaiden välistä vuorovaikutusta, opettajien työtä ja koulujen pääsyä jaettuun tietoon (esimerkiksi museot ja kirjastot) maailmanlaajuisesti. Samalla digitekniset taidot voivat edesauttaa oppilaiden luovuuden kehittymistä tarjotessaan uudenlaisia mahdollisuuksia videoiden ja erilaisiin sekatekniikkaan perustuvien esitysten laatimiseen, pelien koodaukseen ja sovellusten tuottamiseen. (s. 97-98) Tiedostava perehdyttäminen digitekniikoihin tukee oppilaiden elämänhallintaa nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Hyvät digitekniset taidot edesauttavat kohtaamaan ja etsimään ratkaisuja raportissa esitettyihin kysymyksiin, kuten, kuinka teknologia muuttaa yhteisöllisyyttä, minkälaisia vaikutuksia teknologioilla on lukutekniikkaan ja tiedon sisäistämiseen, ja miten teknologia vaikuttaa yhteiskunnallisen hallinnan tapoihin ja keinoihin.

Raportti suhtautuu koulutukseen merkittävänä yhteiskunnan muutosvoimana. Koulutus on keskeisin pitkän aikavälin keino vaikuttaa myönteisesti perusarvojen, demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeudenmukaisuuden toteutumisen puolesta. Tekstissä kuvataan autoritaaristen järjestelmien ja populististen kantojen vahvistumista globaalisti ja todetaan, kuinka koulutuksen rooli vaikeassa maailmanpoliittisessa tilanteessa on tukea osallistavia prosesseja, edistää yhteistoiminnallisia käytänteitä ja välittämistä, ja rohkaista demokraattiseen osallistumiseen. Tätä tavoitetta horjuttavat työn epävarma tulevaisuus ja nuorisotyöttömyys, mitkä vaikuttavat nuorten hyvinvointiin ja altistavat ääriajattelulle. Samalla korostetaan, kuinka joustavuus olisi rakennettava osaksi uutta yhteiskunnallista sopimusta (UNESCO 2021, 45). Tässä kohdin raportin olisi odottanut joustavuuden vaatimuksen sijaan pohtivan, kuinka lapsia ja nuoria voidaan tukea nivelvaiheiden valinnoissa ja rohkaista luottamaan omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin epävarmassa tulevaisuudessa.

Koulutuksen uudistaminen

Raportissa ehdotetaan toimenpiteitä koulutuksen uudistamiseksi. Koulutuksen olisi ensi sijassa edistettävä ihmisoikeuksia, mikä merkitsee, että koulutuksessa tuetaan oppilaan itsenäisen ja eettisen ajattelun kehittymistä, vastuullisuutta, toimijuutta ja yhdessä työskentelyn taitoja. Ajatusta oikeudesta koulutukseen tulisi laajentaa, jotta kaikilla olisi pääsy tarkoituksenmukaiseen ja laadukkaaseen koulutuksen eri elämänvaiheissa (ks. myös Pantzar, 2022). Raportti suosittaa välttämään lyhytnäköisiä oppimissaavutusten arviointeja ja edistämään pitkän aikavälin tavoitteita, kuten oikeudenmukaista yhteistyön ja solidaarisuuden pedagogiikkaa, joka tukee yhteenkuuluvuuden tunnetta, keskinäistä kunnioitusta ja empatiaa.

Pedagogisten ratkaisujen ohella myös opetussuunnitelmia tulisi uudistaa kaikilla kouluasteilla, jotta opetus tukisi paremmin ympäristökriisien ratkaisuita ja auttaisi nykyisiä ja tulevia sukupolvia orientoitumaan ympäristönsuojeluun vahvistuvan keskinäisriippuvuuden maailmassa. Oppilaiden kriittisen ajattelun taitoja tulisi tukea harhaanjohtavan tiedon määrän lisääntyessä.

Raportin vahvuutena on pidetty lukua, joka käsittelee opettajien muuttuvaa työtä. Siinä todetaan esimerkiksi, kuinka laadukas opetus toteutetaan yhdessä, ja kuinka opettajan ammatti tulisi ymmärtää yhteistyöhön perustuvana professiona. Opettajien autonomiaa, vapautta ja ammatillisen identiteetin rakentumista olisi tuettava riittäväällä tavalla. Raportissa korostuu opettajien perehdytys ja mahdollisuus ammatilliseen kehittymiseen. Koulujen odotetaan toimivan edelläkävijöinä koulutussektorien uudistamisessa ympäristöystävällisemmiksi (greening the education sector) ja hiilineutraaleiksi pitkällä aikavälillä. Toisaalla, hiukan ristiriitaisella tavalla, ehdotetaan projektimuotoista oppimista ratkaisuna uudistamiseen (s.52), vaikka projektit tuntuvat usein jäävän oppimisen arjesta erillisiksi ja lyhytkestoisiksi, esimerkiksi suomalaisissa alakouluissa usein vain viikon mittaisiksi periodeiksi.

Kokoavasti raportti esittää, että koulutuksen tulevaisuuden toimenpiteitä ovat esimerkiksi monipuolisen tutkimuksen edistäminen, kuten tieteenalarajat ylittävän oppimistutkimuksen tukeminen, ja uudenlaisten sektorirajat ylittävien tutkimuskumppanuuksien rakentaminen. Oman roolinsa UNESCO kuvailee subsidiariteettiperiaatteeseen nojautuen jäsenmaidensa partneriksi.

UNESCO ja uuden yhteiskunnallisen sopimuksen epämääräisyys

Raportti haluaa edistää ajatusta uudesta yhteiskunnallisesta sopimuksesta, koska nykyisten kehityskulkujen jatkumisen katsotaan johtavan syvenevään epätasa-arvoon, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden rappeutumiseen ja luonnon tuhoutumiseen. Yhteiskuntasopimukseen sisältyy ajatus, että sopimus kansalaisten ja yhteiskunnan välillä takaa oikeudenmukaisuuteen perustuvan yhteiskunnallisen järjestyksen, jossa vallitsevat ongelmat ratkaistaan rauhanomaisesti. Raportti jättää yhteiskuntasopimuksen historiallisen ja käsitteellisen alkuperän kuitenkin avaamatta, mikä ei tutkimuksen näkökulmasta tarkasteltuna ole eettinen ratkaisu. Raportti ei tarjoa selkeää tietoa, mitä tarkoittaa koulutus osana yhteiskunnallista sopimusta, jotta lukijat pystyisivät muodostamaan itsenäisen käsityksen tekstissä ehdotetuista tulevaisuuden toimenpiteistä. Samalla raportissa kuitenkin korostetaan yhteiskuntasopimusta koskevan tutkimuksen merkitystä.

Koulutuksen yhteiskuntasopimuksen ytimen on todettu muodostuvan pohjimmiltaan siitä, mitä yhteiskunta voi antaa, ja mitä se odottaa koulutukselta. Samalla sopimus merkitsee, että tunnustaessaan valtion suvereniteetin, valtio takaa yksilöiden mahdollisuudet toteuttaa kykyjään, myös koulutuksen ja tieteen alalla. Viime vuosina yhteiskuntasopimuksen peruselementtien on katsottu kuitenkin muuttuneen merkittäväällä tavalla, ja myös tämä muutos olisi mielestämme ansainnut raportissa selvennyksen. On esimerkiksi todettu, että samalla, kun valtiot ovat toiminnallaan mahdollistaneet uusliberalistisen talouspolitiikan voimistumisen, on valtioista muodostunut eräänlaisia sopimuksen vartijoita, jolloin yksilöt altistuvat suoraan markkinoiden vaikutuksille (ks. esim. Dale & Robertson, 2010).

Raportin suhtautuminen markkinoihin on epäselvä. Siinä edellytetään yksilön joustavuutta ja peräänkuulutetaan yhä diversifioidumpaa ja ei-valtiollista mukaantuloa koulutuspolitiikkaan yritykset mukaan lukien (UNESCO 2021, 13). Toisaalta raportti kutsuu valtioita suojelemaan koulutusta kaupallistumiselta (UNESCO 2021, 14). Keskenään ristiriitaisten näkemysten samanaikaisuus voi ilmentää, kuinka raportti on enemmän tai vähemmän poliittisen konsensuksen tulos. Samalla se jättää avoimeksi kysymyksen, kenen tulevaisuutta raportti edistää: markkinoiden, julkisen sektorin, kansalaisten tai UNESCO:n, tai kaikkien yhtäikää.

Johtopäätöksiä

Kokonaisuudessaan raportin ensimmäiset luvut antavat suhteellisen laajan kokonaiskuvan koulutuksen globaalista tilanteesta ja koulutuksen mahdollisuuksista vaikuttaa yhteiskunnallisiin muutoksiin myönteisesti ja pitkällä aikavälillä. Toisaalta raportti jättää käsittelemättä yhteiskuntasopimuksen historialliset ja nykyiset taustat ja niihin liittyvät kysymykset. Keskeisen tiedon puuttuminen johtaa kysymään, miksi eurooppalaisesta valistusajattelusta periytyvä yhteiskuntasopimuksen käsite jätetään epämääräiseksi, vaikka käsitteen tutkimiseen ja siitä keskusteluun halutaan osallistaa kaikki UNESCO:n jäsenmaat 2020-luvulla. Euroopan maat muodostavat vain osan järjestöstä, johon kuuluu yhteensä yli 200 maata, kun mukaan lasketaan myös liitännäisjäsenet. Raportissa esitetään UNESCO:n tavoite ylläpitää dialogia yhteiskuntasopimuksesta erityisesti alueilla, kuten Afrikassa, joissa oikeus koulutukseen on vaarantunut. Toivomme, etteivät raportin sisäiset ristiriitaisuudet tai epämääräisyys yhteiskuntasopimuksen määrittelyssä heikennä tai suuntaa huomiota pois raportin keskeisimpien ajatusten toteuttamisesta, kuten oikeudenmukaisesta, ihmisoikeuksia, demokratiaa ja luonnon monimuotoisuutta suojelevasta tulevaisuudesta ja koulutuksen merkittävästä roolista tämän tulevaisuuden rakentamisessa.

Lähteet:

Biesta, G. (2021). Reclaiming a future that has not yet been: The Faure report, UNESCO's humanism and the need for the emancipation of education. *International Review of Education*. <https://doi.org/10.1007/s11159-021-09921-x>

- Coleman D. & Jones, P.W. (2012). *The United Nations and Education: Multilateralism, Development and Globalisation*. Routledge.
- Dale, R. & Robertson, S. (2010). Capitalism, Modernity and the Future of Education in the New Social Contract. Teoksessa T.S. Popkewitz & F. Rizvi (toim.) *Globalization and the study of Education* (111–129). Wiley-Blackwell.
- Morin, E. (1999). *Seven complex lessons in education for the future*. Paris: OECD.
- Pantzar, E. (2022). Jatkuva oppiminen – elinikäisen oppimisen uhkako? Aikuiskasvatuksen tutkimuspäivät 2022.
- UNESCO. (1972). *Learning to be: the world of education today and tomorrow*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (1996). *Learning the treasure within*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2015). *Rethinking education: towards a global common good?* Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together. A new social contract for education*. Paris: UNESCO.